

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-60>

УДК 336.02.33

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

FINANCIAL SECURITY SOCIAL DEVELOPMENT

Ватульов Андрій Вікторовичкандидат економічних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1550-0966>**Vatulov Andriy**

State University of Trade and Economics

Стаття присвячена дослідженню механізму фінансового забезпечення суспільного розвитку в системі соціально-економічних трансформацій. В умовах воєнного стану вагомим є питання формування державних фінансових ресурсів, забезпечення фінансової безпеки та економічної стійкості держави. Важливим є забезпечення соціального захисту населення, дієвого формування доходів та видатків державного бюджету, регулювання міжбюджетних відносин. Метою дослідження є розкриття сутності та фінансового забезпечення суспільного розвитку. Показано, що формування видатків бюджету повинно здійснюватися у відповідності до соціально-економічних пріоритетів та суспільних потреб, для підвищення ефективності використання бюджетних коштів важливим є удосконалення основних засад системи бюджетного планування. Вагомим є удосконалення бюджетного механізму у сфері видатків, посилення щільності зв'язку між показниками фінансового забезпечення бюджетних програм та результативністю їх виконання.

Ключові слова: фінанси, бюджет, бюджетна політика, фінансове забезпечення, суспільний розвиток.

The article is devoted to the study of the mechanism of financial support of social development in the system of socio-economic transformations. In the conditions of martial law, the issue of forming state financial resources, ensuring financial security and economic stability of the state is important. It is important to ensure social protection of the population, effective formation of state budget revenues and expenditures, regulation of inter-budgetary relations. The purpose of the study is to reveal the essence and mechanisms of financial support for social development. It was determined that the formation of the expenditure part of the budget should be carried out in accordance with the defined socio-economic priorities and public needs, in order to increase the efficiency of the use of budget funds, it is advisable to update the methodology of monitoring and evaluating the effectiveness of budget programs, it is important to improve the basic principles of the budget planning system. It is expedient to improve budgetary regulation in the sphere of expenditures, to strengthen the connection density between indicators of financial support of budget programs and the effectiveness of their implementation. There is a need to improve the mechanisms of medium-term forecasting of macroeconomic and budget indicators, to organize the number of budget programs, to deepen the criteria for the effectiveness of their implementation, which will contribute to increasing the level of budget effectiveness. It was determined that social development reflects financial and economic relations in the process of strengthening and realizing human abilities, under certain institutional conditions of the socio-economic environment in order to achieve the set goals. The control function of public finances, which is responsible for the timeliness and completeness of the receipt of financial resources to the budget, the determination of proportions in the distribution of budget funds, and the efficiency of their use, is becoming important. An important direction for improving the budget policy is strengthening the financial capabilities of territorial communities, expansion of the share of own revenues in the general structure of the revenue part of local budgets. The mechanism for regulating inter-budgetary relations needs further development, which will contribute to achieving financial stability and balanced development of administrative-territorial units, ensuring a high-quality level of providing public services to the population.

Keywords: finance, budget, budget policy, financial support, social development.

Постановка проблеми. Необхідним є розвиток інституційних засад формування видатків бюджету як адаптивного механізму у системі суспільного розвитку, підходів до розвитку фінансового механізму соціального

забезпечення. Доцільним є удосконалення бюджетного регулювання у сфері видатків, посилення щільності зв'язку між показниками фінансового забезпечення бюджетних програм та результативністю їх виконання.

Вагомою умовою суспільного розвитку є ступінь розвиненості соціальної інфраструктури, рівень добробуту населення, досягнення фінансової збалансованості та бюджетної стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значну увагу науковців до питання фінансового забезпечення суспільного розвитку. Серед вагомих наукових досліджень вчених стосовно фінансової політики соціально-економічного розвитку країни можна назвати Чугунова І. Я., Каневої Т. В., Макогон В. Д., Пасічного М. Д., Качули С. В. та інших. Незважаючи на значні наукові здобутки в частині дослідження питань фінансової політики соціально-економічного розвитку країни, все ще залишаються актуальними питання обґрунтування дієвих механізмів фінансового забезпечення суспільного розвитку в умовах економічних трансформацій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розкриття сутності та механізмів фінансового забезпечення суспільного розвитку в системі соціально-економічних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Планування видатків бюджету повинно здійснюватися у відповідності до соціально-економічних пріоритетів країни, важливим є подальший розвиток основних засад системи бюджетного планування. Необхідними заходами бюджетної політики є обмеження показників дефіциту бюджету та державного боргу, посилення прозорості державних закупівель.

Суспільний розвиток відображає фінансово-економічні відносини за певних інституційних умов соціально-економічного середовища з метою досягнення поставлених цілей. Інституційний підхід передбачає розгляд суспільного потенціалу як динамічної системи, яка вдосконалюється та адаптується до основних завдань розвитку країни. Інтеграційні перетворення спричиняють якісні зміни у формуванні інтелектуального потенціалу людини, зазначена складова людського потенціалу інтегрує такі властивості людини, як творчість, інтелектуальність, компетентність, креативність, освіченість та є інструментом економічного зростання та розвитку суспільства. Одним із вагомих напрямів державної політики фінансового забезпечення суспільного розвитку стає стимулювання його інноваційної складової, у тому числі освіти та науки.

Важлива проблема оптимізації бюджетних коштів за умови їх обмеженості потребує удо-

сконалення фінансового забезпечення суспільного розвитку, основою яких є системний підхід до використання фінансових інструментів, важелів у процесі державного фінансового регулювання. Розробка та реалізація основних напрямів бюджетної політики має бути спрямованою на забезпечення відповідних умов для економічного розвитку, розбудови соціальної інфраструктури.

Механізм фінансового забезпечення суспільного розвитку у розвинутих країнах є динамічним, відмічається стала тенденція до його змін, зокрема зменшення впливу держави на освітню галузь, диверсифікація джерел фінансування, подальший розвиток фінансових інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку країни, впровадження набувають дієві інструменти страхування, пільгового оподаткування, кредитування. Значна частка в структурі виробництва продукції належить третьому та четвертому технологічному укладу, що обумовлює необхідність структурної розбудови економіки, розвитку високотехнологічних та наукоємних її галузей, посилення ролі людського капіталу у забезпечення економічного розвитку. Вагому роль у фінансуванні науково-технічних робіт належить бюджету, частка коштів якого у структурі фінансування складає близько сорока відсотків. Особливої значущості набувають питання розвитку інституційних засад фінансування бюджетних установ у сфері науки, освіти, охорони здоров'я, що сприятиме підвищення рівня ефективності бюджетних видатків.

Система податкового регулювання як вагомий фінансовий інститут має забезпечувати достатній рівень доходів бюджету, стимулювати економічну активність, сприяти посиленню соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності та населення. Вагомим є поступове підвищення ролі прямих податків у системі оподаткування, ефективності податкових пільг, зокрема податкової соціальної пільги, посилення дієвості регуляторної функції бюджетно-податкової політики з метою розвитку людського потенціалу. Діяльність державної податкової служби має бути спрямована на підвищення дієвості адміністрування податкової системи, забезпечення сприятливих умов для здійснення і розвитку підприємництва з урахуванням принципів сучасного та ефективного управління. Одним із пріоритетних напрямів діяльності державної податкової служби є підвищення якості надаваних послуг, формування позитивного

образу податкових органів в якості сервісної служби, вдосконалення та збільшення питомої ваги у загальній структурі електронного декларування податків, зростання якісного рівня інформативного обслуговування населення, підвищення уваги та якості співпраці з певними категоріями платників. Вагомим є досягнення балансу між превентивними та контрольними заходами, підвищення рівня добровільного виконання платником податків зобов'язань. Держава може сприяти розширенню ресурсної бази як прямими методами, спрямовуючи бюджетні кошти на розвиток суспільства, так і непрямими, впроваджуючи стимули, процентні та податкові пільги, субсидії, умови кредитування, програми підтримки [4; 8].

Важливого значення набуває контрольна функція суспільних фінансів, що відповідає за своєчасність і повноту надходжень фінансових ресурсів до бюджету, визначення пропорцій у розподілі бюджетних коштів, ефективності їх використання. Вагомою умовою суспільного розвитку є ступінь розвиненості соціальної інфраструктури, рівень добробуту населення, досягнення фінансової збалансованості та бюджетної стійкості. Подальшого розвитку потребує механізм регулювання міжбюджетних відносин, що сприятиме досягненню фінансової стабільності та збалансованого розвитку адміністративно-територіальних одиниць, забезпечення якісного рівня надання населенню суспільних послуг. Важливим напрямом удосконалення бюджетної політики є зміцнення фінансової спроможності територіальних громад, розширення частки власних надходжень у загальній структурі доходної частини місцевих бюджетів. Необхідною умовою успішності реалізації державних економічних, соціальних, наукових програм є досягнення відповідного результату. Доцільним є удосконалення механізму оцінювання результативності бюджетних програм. Досягнення значень результативних показників бюджетних програм пов'язане з взаємодією органів державної управління, місцевого самоврядування, підприємництва, населення. Якість даної взаємодії при здійсненні програмно-цільового бюджетування програм, спрямованих на суспільний розвиток в умовах соціально-економічних перетворень стає одним із основних факторів подальшого дієвого розвитку соціальної забезпечення населення. Важливим є фінансове забезпечення соціальних гарантій та удосконалення пенсійної системи. Незважаючи на реалізацію

низки заходів, спрямованих на збалансованість бюджету Пенсійного фонду, зменшення залежності від трансфертів з державного бюджету залишається одним з основних завдань [5; 9].

Розвиток суспільно-економічних відносин вимагає підвищення якісного рівня функціонування податкової системи, ефективності адміністрування податкових надходжень, спрощення податкового обліку. При формуванні доходної частини бюджету доцільно враховувати динаміку фінансово-економічних відносин за відповідний період та економічну циклічність.

На даний час розвинені країни при формуванні та реалізації фінансової політики використовують наукові підходи, що приводить до появи фінансових теоретичних засад, які відповідають динамічності розвитку сучасного суспільства. Враховуючи трансформаційні перетворення, циклічність економіки більшість розвинутих країн здійснюють політику фінансової консолідації, яка спрямована на зменшення співвідношення державного боргу, дефіциту та валового внутрішнього продукту з метою забезпечення бюджетної стійкості. Удосконалення основних засад перспективного фінансового планування надасть можливість для вирішення найбільш вагомих завдань державного впливу на суспільний розвиток. Визначення пріоритетних цілей фінансової політики на середньострокову перспективу, здійснення оцінки впливу заходів фінансової політики на розвиток економіки і соціальної сфери, аналізу очікуваних змін зовнішньоекономічних тенденцій надасть можливість підвищити ефективність системи управління державними фінансами. Грошово-кредитна політика являє собою складну систему макроекономічних взаємозв'язків та соціально-економічних інститутів. Проведення виваженої та узгодженої грошово-кредитної політики є важливим в управлінні фінансовою системою, від якого залежить досягнення фінансової стабільності, важливим є визначення впливу монетарної політики на економіку держави, доходи зведеного бюджету. Вагомим напрямом регулюючої ролі бюджету є вплив на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів. Визначною тенденцією в розвинутих країнах на даний час є політика фінансової консолідації, що передбачає проведення обґрунтованої, виваженої бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики з метою стримання інфляційних процесів, оптимізацію видаткової частини

бюджету, удосконалення системи оцінки ефективності та результативності використання бюджетних коштів.

Висновки. З метою забезпечення економічного зростання важливим є забезпечення збалансованості, ефективності та раціональності фінансової політики. Від обґрунтованості фінансової політики залежать темпи розвитку як певних галузей, так і економіки в цілому. Вирішення завдань бюджетно-податкової політики залежить від дотримання низки макроекономічних умов, подовження горизонту бюджетного планування, вибору та реалізації методів та інструментів бюджет-

ного регулювання та оподаткування. Важливим для країни є удосконалення середньострокового та перехід до довгострокового державного фінансового планування, методологічного забезпечення регуляторного механізму фінансової політики з урахуванням чинників, що впливають на її формування як системи взаємопов'язаних інститутів, розробка бюджетної стратегії, що сприятиме підвищенню ефективності та результативності фінансової складової економічних перетворень. Фінансова політика впливає на економічні процеси шляхом створення умов для суспільного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чугунов І., Любчак І. Формування бюджету в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. № 5 (157), 2024. С. 4–14.
2. Чугунов І. Я., Арістов Ю. Ю. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. *Sciences of Europe*. 2020. № 53. С. 25–30.
3. Чугунов І. Я., Ігнатенко А. Б. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання // *Фінанси України*. 2006. № 4. С. 3–14.
4. Чугунов І. Я., Качула С. В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 2. С. 87–98.
5. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва, М. Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І. Я. Чугунова. К.: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
6. Чугунов І. Я., Собчук С. І. Формування бюджетної політики економічного розвитку країни. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 3. С. 103–116.
7. Чугунов І. Я., Макогон В. Д. Бюджетно-податкова політика в умовах невизначеності. *Scientia Fructuosa*. 2023. № 4. С. 19–31.
8. Chugunov I. Y. Budget strategy of social development. Kyiv: Kyiv. national trade-economy University, 2021. 532 p.
9. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.
10. Chugunov I., Kachula S. State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. 2019. P. 29–44.
11. Chugunov IY, Pasichnyi MD. Financial policy of Ukraine in the conditions of globalization of economy. *Visnyk KNTEU*. 2016. № 5. P. 5–18.
12. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. The budget policy of Ukraine under martial law. *Public and Municipal Finance*. 2023. № 12(1). P. 1–11.

REFERENCES:

1. Chuhunov I., Liubchak I. (2024) Formuvannia biudzhetu v umovakh voiennoho stanu. *Scientia fructuosa*. № 5 (157). P. 4–14.
2. Chuhunov I. Ia., Aristov Yu. Iu. (2020) Biudzhetna polityka v umovakh ekonomichnykh peretvoren. *Sciences of Europe*. № 53. P. 25–30.
3. Chuhunov I. Ia., Ihnatenko A. B. (2006) Podatok z dokhodiv fizychnykh osib u systemi finansovo-ekonomichnoho rehuliuвання // *Finansy Ukrainy*. № 4. P. 3–14.
4. Chuhunov I. Ia., Kachula S. V. (2020) Derzhavna finansova polityka zabezpechennia sotsialnoho rozvytku suspilstva. *Visnyk KNTEU*. № 2. P. 87–98.
5. Biudzhethno-podatкова polityka u systemi rehuliuвання ekonomiky: monohrafiia / I. Ia. Chuhunov, T. V. Kanieva, M. D. Pasichnyi ta in.; za zah. red. I. Ia. Chuhunova. K.: Hlobus-Press, 2018. 354 p.
6. Chuhunov I. Ia., Sobchuk S. I. (2018) Formuvannia biudzhethnoi polityky ekonomichnoho rozvytku krainy. *Visnyk KNTEU*. № 3. P. 103–116.

7. Chuhunov I. Ia., Makohon V. D. (2023) Biudzhethno-podatкова polityka v umovakh nevyznachenosti. *Scientia Fructuosa*. № 4. P. 19–31.
8. Chugunov I. Y. (2021) Budget strategy of social development. Kyiv: Kyiv. national trade-economy University, 532 p.
9. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. and other. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.
10. Chugunov I., Kachula S. (2019) State financial policy as a component of socioeconomic development of society. The potential of modern science. volume 2. Sciemcee Publishing. London, United Kingdom. P. 29–44.
11. Chugunov I. Y., Pasichnyi M. D. (2016) Financial policy of Ukraine in the conditions of globalization of economy. *Visnyk KNTEU*. № 5, pp. 5–18.
12. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Krykun T. (2023) The budget policy of Ukraine under martial law. *Public and Municipal Finance*. № 12(1), pp. 1–11.